

MIHAI MATEIU

Nagymama meghal

■ Számítottam rá, hogy vége lesz, ezért jöttem haza két nappal korábban – egyetemista voltam Kolozsváron, arról álmodoztam, hogy író leszek, egy folyóirat közölte az első szövegemet. Tudtam, hogy nincs mit tenni. Az előző napot nagymama ágyánál töltöttem, láttam, ahogy lassan elmegy; este hazamentem aludni, és biztos voltam benne, hogy többé nem találom életben. De élt még, amikor reggel visszatértem. Anya egész éjszaka ott ült mellette, feldúltnak tűnt, akárcsak a bátyám. Mindössze ennyien maradtunk a családból.

Reggel nyolcra értem oda, az orvosnő éppen beadta a morfiuminjekciót. Maradt még néhány percig, aztán elment, mondván, hogy nincs már sok hátra – meghatottnak tűnt, pedig alig egy éve ismerte nagymamát, amióta odaköltözött a szomszédba, Iszlai néni házába. Elkísértem a kapuig, szép nap volt. Addigra visszanyerte önuralmát, azt mondta, nem tehet többé semmit, már csak a halál megállapítása végett hívjam. Köszönetet mondtam, és visszatértem nagymamához.

Egy nappal korábban még kinyitotta a szemeit; egy alkalommal pedig kifejezetten úgy tűnt, mintha megismerne, mosolygott. Most mintha a szemhéjai összeragadtak volna. Az utóbbi héten csúnyán lefogyott, legalábbis lesoványodott arcából, beesett ajkából és mélyen ülő szemeiből ítélve. A teste azonban ugyanolyan nagy maradt. Két évvel korábban láttam először meztelenül, a műtét után, amikor lemostam néhányszor egy szivaccsal – nehezen tette túl magát ezen a szégyenen. Megdöbentett ez a hatalmas, puha test, hihetetlenül fehér és finom bőrével: termékenység-szoborra hasonlított, pedig egyetlen gyermeket szült. Akkor a fia kedvéért tért magához és fogadta el, hogy éljen még egy ideig. Nem tudta, hogy neki kell majd eltemetnie – ez megrendítette a hitét, hallottam, amint azt mondja a papnak, kertelés nélkül, hogy ilyesmit nem lehet csinálni. Istenre értette.

Fel-alá járkáltam a házban. Néhány éve már nem olyan volt, mint régen, valami elszakadt, egy láthatatlan kötelék. Beletelt egy kis időbe, amíg rájöttem, hogy nagymama és a ház: ugyanaz. A régi bútorok, a ruhák és ágyneműk a szekrényekben, a kamrában sorakozó befőttesüvegek, a teknő a fürdőszobában, a konyhai edények, a régi kályha a főzőlappal – a tárgyak az ő testének meghosszabbításai voltak, ezt jelenti voltaképpen a „háziasszony” fogalma. És amíg volt ereje, nagymama megőrizte tökéletesen tisztának ezt a nagy testet. Most rendetlenség volt, sőt piszok; az edények összevissza, az üres befőttesüvegekben vastagon állt a por, a ruhák szanaszét. Az egyetlen, ami változatlan maradt, az ebédlőszekrény szaga – itt tartotta a poharakat és néhány rólunk készült fényképet. Fahéj, szegfűszeg illata és még valamié, amit sosem tudtam beazonosítani – valami régi és zsíros dologra emlékeztetett, amilyenek az ott őrzött magyar kártyák voltak. Kinyitottam a vitrint, és erősen belélegeztem azt az illatot, hogy mélyen belém ivódjon – mint úrvacsoraosztáskor: test a nagymama testéből.

Kilenc körül hörögni kezdett – hátborzongató hang, mintha valami az agyadon kaparászna. Megijedtünk. Főleg a bátyám, nem bírta elviselni, hogy kínok között lássa. Csak nézte őt, és egységében ezt ismételte: „Ó, a drága!” Bele volt bolondulva: nagymama nevelte. Anya sem bírta abbahagyni a sírást – szerette, tisztelte egész életében, függetlenül a válástól és mindattól a szartól, ami követte. Engem nyugtalanított a gon-

dolat, hogy elvész az összes történet, amit már nem tudott nekem elmondani – úgy éreztem, mintha elmetszenék a gyökereimet.

Felhúztam a redőnyt, és résnyire nyitottam az ablakot, hogy beáradjon a fény és a körtefák illata. Aztán kimentem az udvarra. Leültem a kis padra, rágyújtottam. Nem találtam a helyem; a kertbe mentem, és néztem egy ideig az üres ágyásokat, aztán kinyitottam a kiskaput, átvágtam az elhagyatott tyúkudvaron, és beléptem a fészerbe. Egy nagy, kövér pók szötte hálóját mindjárt az ajtó sarkában. Nagytata paradicsoma – a gyalu, fűrészek, egy óriási, fából készült satu, vésők, kalapácsok. Amikor még kicsi voltam, nem engedte, hogy belépjek, képes lett volna kicserzeni a bőröm, ha elmozdítok valamit a helyéről. Rögeszméi voltak. Egyszeriben eszembe jutottak az idegrohamai, és rám tört a nevetés. Röhögtem a fészerben, mint egy hülye, nem tudtam leállni. Nagymama haldoklott a házban. Végül visszamentem.

Utolsó alkalommal a háborúról mesélt, amikor Magyarországon éltek. Elvonult a front, az oroszok rosszabbul bántak velük, mint a németek. Nagytata még munkában volt, amikor megjöttek a katonák, és összegyűjtöttek néhány asszonyt, hogy mossák ki a ruháikat. Semmi egyéb, legfennebb nevetgéltek rajtuk. Néhány óra múltán, amikor hazatért, nagymama tájékozva találta otthon az urát: „Hol voltál? Kivel? Mutasd meg!” Ács volt, vitte magával a szekercéjét. Nagymama elvezette néhány utcával odébb, ahhoz a házhoz, amelynek a padlásán kiterítették száradni a ruhákat. Ott volt egy katona, de elbújt az ajtó mögé, így nagytata nem vette észre. Eszét vesztette: kitépte a madzagokat, a fehérneműket beleverte a porba és nagy istenkáromlások közepette összetaposta. Aztán elkapta a felesége karját, és hazamentek. Útközben szembetalálták magukat egy orosz tiszttel, nagytata pedig megkérte az egyik szomszédasszonyt, fordítaná le, hogy szájabassza őt is meg az egész szarházi pereputtyát, akik nem képesek magukra kimosni az alsógatyájukat. Nem történt semmi, elképzelhető, hogy az asszony mást mondott a tisztnek. Már nem emlékeztem, mióta tartott a hörgés. Egy órája, kettő – örökkévalóságnak tűnt, mintha a dobhártyánkat fúrnák. Egy idő után az a képzet kerített hatalmába, mintha szexuális aktus hangjait hallanám, és ez a gondolat nem hagyott nyugodni. Aztán hirtelen abbahagyta – egy elnyújtott nyögés és kész, csend. A bátyám felkiáltott, és zokogva rohant nagymamához. Láttam, hogy meghallotta – rettenetes erőfeszítéssel megfordult, mellkasa sípolva emelkedett. Ismét hörögni kezdett. Nem bírtam tovább. Kimentem a szobából a konyhába, de ott is hallatszott. Bementem a fürdőszobába, és becsuktam az ajtót magam mögött.

Leültem a kád melletti padlórácsra, és cigarettára gyújtottam. Mintha még mindig hallottam volna a hörgést. Elvettem a fürdőszobaszekrényről egy golyóstollat meg egy kék borítékot, és írni kezdtem. Ez jutott eszembe: *„A halál ráült nagymamára, és rendesen meglovagolta, nem bírtam elviselni, hogy halljam a nyöszörgését, ahogyan még sosem hallottam, úgy nyögött, mint nők a teljes elragadtatásban, bemenekültem a fürdőbe, de ott sem szabadultam tőle, úgyhogy dohányoztam, és néztem egy csordogáló vízfonalat a mosdókagylóban, mindaddig, amíg el nem csitultak ama pokoli szerelem hangjai, a halál elengedte, anélkül hogy megtermékenyítette volna a nagymama lelkének méhét, amely most már a föld volt, néztem nyitott száját, mézskőszerű nyelvét – mint egy vályú, amelyen remegve emelkedik egyetlen vízcsepp, egy gömbölyű gyémánt, amely elvált a földtől, és csillogva gurult felfelé, hogy elmerüljön abban a tengerben, ott fönt...”*

Miután befejeztem, elszívtam még egy cigarettát. Egyszeriben megnyugodtam, a hörgés már nem zavart. Zsebre vágtam a borítékot, és visszatértem a szobába. Odatettem egy széket az ágy mellé, és néztem a nagymamát, amíg vége nem lett. A bátyám megint odaugrott, de átöleltem, arcát a vállamhoz nyomtam, és azt mondtam neki szelíden: „Hagyd! Hagyd, hogy menjen, ne kínozd tovább!” Elsírta magát, de nagy nehezen kivittem a szobából, anyát is húztam a karjánál fogva. Mindketten zokogtak, de én még mindig hallottam nagymama megkönnyebbült sóhaját.